

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 martie 2018*

„Trimitere preliminară – Tratat bilateral de investiții încheiat în 1991 între Regatul Țărilor de Jos și Republica Federală Cehă și Slovacă și aplicabil în continuare între Regatul Țărilor de Jos și Republica Slovacă – Dispoziție care permite unui investitor al unei părți contractante să sesizeze un tribunal arbitral în caz de litigiu cu cealaltă parte contractantă – Compatibilitate cu articolele 18, 267 și 344 TFUE – Noțiunea «instanță» – Autonomia dreptului Uniunii”

În cauza C-284/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania), prin decizia din 3 martie 2016, primită de Curte la 23 mai 2016, în procedura

Slowakische Republik

împotriva

Achmea BV,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Tizzano (raportor), vicepreședinte, domnii M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J. Malenovský și E. Levits, președinți de cameră, domnii E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot și F. Biltgen, doamna K. Jürimäe și domnii C. Lycourgos, M. Vilaras și E. Regan, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 19 iunie 2017,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Slowakische Republik, de M. Burgstaller, solicitor, și de K. Pörnbacher, Rechtsanwalt;
- pentru Achmea BV, de M. Leijten, de D. Maláčová, de H. Bälz și de R. Willer, Rechtsanwälte, precum și de A. Marsman, advocaat;
- pentru guvernul german, de T. Henze, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, de J. Vlácil și de M. Hedvábná, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: germana.

- pentru guvernul estonian, de K. Kraavi-Käerdi și de N. Grünberg, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de S. Charitaki, de S. Papaioannou și de G. Karipsiadis, în calitate de agenți;
- pentru guvernul spaniol, de S. Centeno Huerta și de A. Rubio González, în calitate de agenți;
- pentru guvernul francez, de D. Colas și de D. Segoin, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de S. Fiorentino, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul cipriot, de E. Symeonidou și de E. Zachariadou, în calitate de agenți;
- pentru guvernul leton, de I. Kucina și de G. Bambāne, în calitate de agenți;
- pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér și de G. Koós, în calitate de agenți;
- pentru guvernul neerlandez, de M. Bulterman și de J. Langer, în calitate de agenți;
- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer și de M. Klamert, în calitate de agenți;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, de L. Bosek, de R. Szczech și de M. Cichomska, în calitate de agenți;
- pentru guvernul român, de R.-H. Radu, în calitate de agent, asistat de R. Mangu și de E. Gane, consilieri;
- pentru guvernul finlandez, de S. Hartikainen, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de T. Maxian Rusche, de J. Baquero Cruz, de L. Malferrari și de F. Erlbacher, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 septembrie 2017,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 18, 267 și 344 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Slowakische Republik (Republica Slovacă), pe de o parte, și Achmea BV, pe de altă parte, în legătură cu o hotărâre arbitrală din 7 decembrie 2012 pronunțată de tribunalul arbitral prevăzut de Acordul privind promovarea și protecția reciprocă a investițiilor între Regatul Țărilor de Jos și Republica Federală Cehă și Slovacă (denumit în continuare „TBI”).

Cadrul juridic

TBI

- 3 TBI, încheiat în cursul anului 1991, a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1992. Potrivit articolului 3 alineatul 1) din acesta, părțile contractante s-au angajat să asigure un tratament just și echitabil privind investițiile investitorilor celeilalte părți contractante și să nu împiedice, prin măsuri injuste sau discriminatorii, gestionarea, întreținerea, utilizarea, exercitarea sau lichidarea acestor investiții. Potrivit articolului 4 din TBI, fiecare parte contractantă garantează liberul transfer al plăților referitoare la o investiție, în special al profitului, al dobânzilor și al dividendelor, fără nicio restricție nejustificată și fără întârziere, într-o monedă liber convertibilă.
- 4 Articolul 8 din acordul menționat prevede:
- „1) Orice diferend între o parte contractantă și un investitor al celeilalte părți contractante referitor la o investiție a acestuia din urmă este, în măsura posibilului, soluționat pe cale amiabilă.
- 2) Fiecare parte contractantă consimte prin prezentul acord ca un diferend în sensul alineatului 1) al prezentului articol să fie supus unui tribunal arbitral în cazul în care nu a fost soluționat pe cale amiabilă în termen de șase luni de la data la care una dintre părțile la diferend a solicitat soluționarea pe cale amiabilă a acestuia.
- 3) Tribunalul arbitral vizat la alineatul 2) al prezentului articol este constituit pentru fiecare caz după cum urmează: fiecare parte la diferend desemnează un arbitru, iar cei doi arbitri astfel desemnați aleg împreună un al treilea arbitru, resortisant al unui stat terț, care va fi președinte al tribunalului. Fiecare parte la diferend își desemnează arbitrul în termen de două luni de la data la care investitorul a notificat celeilalte părți contractante decizia sa de a supune diferendul unui tribunal arbitral, iar președintele este desemnat în termen de trei luni de la aceeași dată.
- 4) În cazul în care numirile nu au avut loc în termenele indicate mai sus, fiecare parte la diferend îl poate invita pe președintele Institutului de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț din Stockholm să procedeze la numirile necesare. În cazul în care președintele este resortisant al unei părți contractante sau în cazul în care se află în imposibilitatea de a exercita funcția respectivă pentru orice alt motiv, vicepreședintele este invitat să procedeze la numirile necesare. În cazul în care vicepreședintele este un resortisant al unei părți contractante sau se află de asemenea în imposibilitatea de a exercita funcția respectivă, membrul cel mai în vârstă al Institutului de Arbitraj care nu are cetățenia uneia dintre părțile contractante este invitat să procedeze la numirile necesare.
- 5) Tribunalul arbitral stabilește propriul regulament de procedură în conformitate cu Regulamentul de arbitraj al Comisiei Organizației Națiunilor Unite pentru Drept Comercial Internațional (UNCITRAL).
- 6) Tribunalul arbitral statuează în drept, ținând seama în special, dar nu exclusiv, de:
- dreptul în vigoare al părții contractante în cauză;
 - dispozițiile prezentului acord și ale oricărui alt acord relevant între părțile contractante;
 - dispozițiile unor acorduri speciale cu privire la investiții;
 - principiile generale ale dreptului internațional.
- 7) Tribunalul se pronunță cu majoritate de voturi; decizia sa este definitivă și obligatorie pentru părțile la diferend.”

Dreptul german

- 5 În temeiul articolului 1059 alineatul (2) din Zivilprozessordnung (Codul de procedură civilă), o hotărâre arbitrală poate fi anulată doar în cazul în care există unul dintre motivele de anulare prevăzute la această dispoziție, printre care se numără nulitatea convenției arbitrale în temeiul legii la care au supus-o părțile și caracterul contrar ordinii publice al recunoașterii sau al executării hotărârii arbitrale.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 6 La 1 ianuarie 1993, Republica Slovacă a succedat, în calitate de având cauză al Republicii Federale Cehe și Slovace, în drepturile și în obligațiile acesteia din urmă în temeiul TBI, iar la 1 mai 2004, aceasta a aderat la Uniunea Europeană.
- 7 În cursul anului 2004, în cadrul unei reforme a sistemului său de sănătate, Republica Slovacă a deschis piața slovacă operatorilor naționali și operatorilor din alte state care oferă prestații de asigurări private de sănătate. Achmea, o întreprindere care face parte dintr-un grup de asigurări neerlandez, după ce a obținut autorizația de organism de asigurări de sănătate, a înființat în Slovacia o filială la care a adus capital și prin intermediul căreia oferea prestații de asigurări private de sănătate pe piața slovacă.
- 8 În cursul anului 2006, Republica Slovacă a revenit în parte asupra liberalizării pieței asigurărilor private de sănătate. În special, printr-o lege din 25 octombrie 2007, a interzis distribuirea profitului obținut din activitățile de asigurări private de sănătate. Ulterior, întrucât, prin hotărârea din 26 ianuarie 2011, Ústavný súd Slovenskej republiky (Curtea Constituțională a Republicii Slovace) a statuat că această interdicție era contrară Constituției slovace, Republica Slovacă a autorizat din nou, printr-o lege intrată în vigoare la 1 august 2011, distribuirea profitului în cauză.
- 9 Considerând că măsurile legislative ale Republicii Slovace i-au cauzat un prejudiciu, Achmea a inițiat împotriva acestui stat, în luna octombrie 2008, o procedură arbitrală în temeiul articolului 8 din TBI.
- 10 Întrucât Frankfurt am Main (Germania) a fost ales ca loc al arbitrajului, dreptul german este aplicabil procedurii arbitrale în cauză.
- 11 În cadrul acestei proceduri arbitrale, Republica Slovacă a invocat o excepție de necompetență a tribunalului arbitral. În această privință, ea a susținut că, în urma aderării sale la Uniune, recurgerea la un tribunal arbitral prevăzută la articolul 8 alineatul 2) din TBI era incompatibilă cu dreptul Uniunii. Prin hotărârea arbitrală interlocutorie din 26 octombrie 2010, tribunalul arbitral a respins această excepție. Cererile de anulare a acestei hotărâri introduse de Republica Slovacă în fața instanțelor germane de prim grad și de apel nu au fost admise.
- 12 Prin hotărârea arbitrală din 7 decembrie 2012, tribunalul arbitral a obligat Republica Slovacă să plătească Achmea daune interese în quantum principal de 22,1 milioane de euro. Republica Slovacă a formulat o acțiune în anularea acestei hotărâri arbitrale la Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Tribunalul Regional Superior din Frankfurt am Main, Germania). Întrucât acesta a decis să respingă acțiunea în cauză, Republica Slovacă a declarat recurs împotriva acestei decizii la Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania).
- 13 Instanța de trimitere amintește că, de la aderarea Republicii Slovace la Uniune, la 1 mai 2004, TBI constituie un acord între state membre, astfel încât, în caz de conflict, dispozițiile dreptului Uniunii primează, în materiile pe care le reglementează, față de dispozițiile TBI.

- 14 În această privință, Republica Slovacă a exprimat îndoieli cu privire la compatibilitatea clauzei arbitrale cuprinse la articolul 8 din TBI cu articolele 18, 267 și 344 TFUE. Deși instanța de trimitere nu împărtășește aceste îndoieli, ea a considerat totuși că, întrucât Curtea nu s-a pronunțat încă cu privire la respectivele probleme, iar acestea au o importanță considerabilă ca urmare a numeroaselor tratate bilaterale de investiții aflate încă în vigoare între statele membre care cuprind o clauză arbitrală comparabilă, era necesară sesizarea Curții cu prezenta trimitere în vederea soluționării litigiului cu care este sesizată.
- 15 În primul rând, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aplicabilitatea însăși a articolului 344 TFUE. Mai întâi, ar rezulta din obiectul și din finalitatea acestei dispoziții că, deși, din textul său, nu reiese cu claritate acest lucru, aceasta din urmă nu privește diferențele dintre un particular și un stat membru.
- 16 În continuare, articolul 344 TFUE ar avea ca obiect doar diferențele referitoare la interpretarea și la aplicarea tratatelor. Or, această situație nu se regăsește în litigiul principal, dat fiind că hotărârea arbitrală din 7 decembrie 2012 a fost adoptată numai în temeiul TBI.
- 17 În sfârșit, articolul 344 TFUE ar avea ca finalitate garantarea ordinii competențelor stabilite prin tratate și, prin urmare, a autonomiei sistemului juridic al Uniunii, a cărui respectare este asigurată de Curte și ar fi, în același timp, o manifestare specifică a datoriei de loialitate a statelor membre față de Curte, în sensul articolului 4 alineatul (3) TUE. Cu toate acestea, nu s-ar putea deduce de aici că articolul 344 TFUE protejează competența Curții în ceea ce privește orice diferend în care dreptul Uniunii este susceptibil să fie aplicat sau interpretat. În realitate, această dispoziție nu ar proteja competența exclusivă a Curții decât în măsura în care statele membre trebuie să recurgă la procedurile în fața acestora prevăzute de tratate. Or, un litigiu precum cel în discuție în cauza principală nu ar putea fi soluționat în cadrul unei proceduri care se desfășoară în fața instanțelor Uniunii. Astfel, tratatele nu ar prevedea nicio procedură jurisdicțională care să permită unui investitor precum Achmea să își valorifice, în fața instanțelor Uniunii, dreptul la despăgubire față de un stat membru pe care i-l conferă un tratat bilateral de investiții precum TBI.
- 18 În al doilea rând, instanța de trimitere se întreabă dacă articolul 267 TFUE se opune unei clauze arbitrale precum cea în discuție în litigiul principal.
- 19 În această privință, ea subliniază mai întâi că, în sine, procedura arbitrală nu este de natură să asigure uniformitatea aplicării dreptului Uniunii pe care articolul 267 TFUE vizează să o garanteze. Astfel, chiar dacă, în temeiul articolului 8 alineatul (6) din TBI, tribunalul arbitral ar trebui să respecte dreptul Uniunii și, în caz de conflict, să îl aplice cu prioritate, el nu ar avea însă posibilitatea de a sesiza Curtea cu titlu preliminar, dat fiind că nu ar putea fi considerat o „instanță”, în sensul articolului 267 TFUE.
- 20 Instanța de trimitere consideră în continuare că ar putea totuși să se aprecieze că unitatea de interpretare a dreptului Uniunii este asigurată în speță în măsura în care, înainte de executarea hotărârii arbitrale, o instanță statală poate fi pusă în situația de a controla compatibilitatea hotărârii arbitrale cu dreptul Uniunii și poate, în caz de nevoie, să sesizeze Curtea cu titlu preliminar. Pe de altă parte, potrivit articolului 1059 alineatul (2) punctul 2 litera b) din Codul de procedură civilă, caracterul contrar ordinii publice al recunoașterii sau al executării hotărârii arbitrale ar face parte dintre motivele de anulare a unei asemenea hotărâri. Astfel cum Curtea ar fi statuat cu privire la hotărâri arbitrale care soluționează litigii între particulari, competența de control a instanțelor naționale asupra unei hotărâri arbitrale care privește un diferend între un particular și un stat membru ar putea fi limitată în mod valabil doar la încălcările unor dispoziții fundamentale ale dreptului Uniunii. Această împrejurare nu ar trebui să aibă drept efect ca o clauză arbitrală, precum cea în discuție în litigiul principal, să fie contrară articolului 267 TFUE.

- 21 Instanța de trimitere adaugă în sfârșit că Curtea a statuat deja că un acord internațional care prevede crearea, în afara cadrului instituțional și jurisdicțional al Uniunii, a unei instanțe speciale însărcinate cu interpretarea și cu aplicarea dispozițiilor acestui acord este compatibil cu dreptul Uniunii din moment ce nu se aduce atingere autonomiei ordinii juridice a Uniunii. Curtea nu ar fi exprimat rezerve cu privire la crearea unui sistem jurisdicțional care viza, în esență, să soluționeze litigii privind interpretarea sau aplicarea dispozițiilor înseși ale acordului internațional în cauză și nu afecta nici competențele instanțelor din statele membre privind interpretarea și aplicarea dreptului Uniunii, nici posibilitatea sau chiar obligația acestora din urmă de a sesiza Curtea cu titlu preliminar. Or, tribunalul arbitral în discuție în litigiul principal ar fi chemat tocmai să statueze cu privire la încălcarea dispozițiilor TBI, pe care ar trebui să le interpreteze în lumina dreptului Uniunii și în special a dispozițiilor care guvernează libera circulație a capitalurilor.
- 22 În al treilea rând, instanța de trimitere constată că, spre deosebire de investitorii neerlandezi sau slovaci, investitorii din alte state membre decât Regatul Țărilor de Jos și Republica Slovacă nu au posibilitatea de a sesiza un tribunal arbitral în loc de o instanță statală, ceea ce constituie un dezavantaj considerabil susceptibil să constituie o discriminare contrară articolului 18 TFUE. Cu toate acestea, limitarea, printr-un acord bilateral din cadrul Uniunii, a beneficiului unui avantaj la resortisanții statelor membre contractante nu ar fi discriminatorie decât dacă resortisanții celorlalte state membre care nu beneficiază de acest avantaj se găsesc într-o situație obiectiv comparabilă. Or, nu aceasta ar fi situația în speță, dat fiind că faptul că drepturile și obligațiile reciproce nu se aplică decât resortisanților unuia dintre cele două state membre contractante ar fi o consecință inerentă convențiilor bilaterale încheiate între acestea.
- 23 Ținând seama de considerațiile care precedă, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 344 TFUE se opune aplicării unei clauze dintr-un acord bilateral de investiții încheiat între statele membre ale Uniunii (un așa-numit «tratat bilateral de investiții din cadrul Uniunii») potrivit căreia un investitor dintr-un stat contractant al acordului, în cazul unui diferend referitor la investiții în celălalt stat contractant, poate introduce o acțiune împotriva acestui din urmă stat în fața unui tribunal arbitral, în condițiile în care acordul menționat a fost încheiat înainte de aderarea unui stat contractant la Uniunea Europeană, dar procedura în fața tribunalului arbitral urmează a fi declanșată abia după aderare?

În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare:

2) Articolul 267 TFUE se opune aplicării unei asemenea prevederi?

În cazul unui răspuns negativ la prima și la a doua întrebare:

3) În condițiile prezentate la prima întrebare, articolul 18 primul paragraf TFUE se opune aplicării unei asemenea prevederi?”

Cu privire la cererile de redeschidere a procedurii orale

- 24 După ascultarea concluziilor avocatului general la 19 septembrie 2017, guvernele ceh, maghiar și polonez, prin acte depuse la grefa Curții la 3 noiembrie, la 19 octombrie și, respectiv, la 16 octombrie 2017, au solicitat redeschiderea procedurii orale în temeiul articolului 83 din Regulamentul de procedură al Curții.
- 25 În susținerea cererilor lor, guvernele menționate își exprimă dezacordul față de concluziile avocatului general.

- 26 Trebuie amintit însă că, pe de o parte, Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și Regulamentul de procedură al Curții nu prevăd posibilitatea ca persoanele interesate menționate la articolul 23 din acest statut să prezinte observații ca răspuns la concluziile prezentate de avocatul general (Hotărârea din 22 iunie 2017, *Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții*, C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 30).
- 27 Pe de altă parte, în temeiul articolului 252 al doilea paragraf TFUE, avocatul general prezintă în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, necesită intervenția sa. Nici concluziile acestuia, nici motivarea pe care se întemeiază avocatul general nu sunt obligatorii pentru Curte. În consecință, dezacordul unei persoane interesate față de concluziile avocatului general, oricare ar fi chestiunile pe care le examinează în cadrul acestora, nu poate constitui prin el însuși un motiv care să justifice redeschiderea procedurii orale (Hotărârea din 25 octombrie 2017, *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16, EU:C:2017:804, punctul 24 și jurisprudența citată).
- 28 În aceste condiții, după ascultarea concluziilor avocatului general, Curtea poate dispune oricând redeschiderea fazei orale a procedurii, în conformitate cu articolul 83 din Regulamentul său de procedură, în special atunci când consideră că nu este suficient de lămurită sau atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția persoanelor interesate (Hotărârea din 22 iunie 2017, *Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții*, C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 29 Or, în speță, întrucât cererile se limitează să manifeste dezacordul guvernelor ceh, maghiar și polonez față de concluziile avocatului general și nu cuprind niciun argument nou în temeiul căruia prezenta cauză ar trebui să fie soluționată, Curtea, după ascultarea avocatului general, consideră că dispune de toate elementele necesare pentru a se pronunța și că acestea au fost puse în discuția persoanelor interesate.
- 30 Având în vedere ceea ce precedă, cererile de redeschidere a procedurii orale trebuie respinse.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 31 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 267 și 344 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții cuprinse într-un acord internațional încheiat între state membre, precum articolul 8 din TBI, potrivit căruia un investitor din unul dintre aceste state membre, în cazul unui litigiu referitor la investiții în celălalt stat membru, poate iniția o procedură împotriva acestui din urmă stat membru în fața unui tribunal arbitral a cărui competență acest stat membru s-a obligat să o accepte.
- 32 Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, un acord internațional nu poate să aducă atingere ordinii competențelor stabilite prin tratate și, prin urmare, autonomiei sistemului juridic al Uniunii, a căror respectare o asigură Curtea. Acest principiu este înscris în special în cuprinsul articolului 344 TFUE, potrivit căruia statele membre se angajează să nu supună un diferend cu privire la interpretarea sau la aplicarea tratatelor unui alt mod de soluționare decât cele prevăzute de acestea [Avizul 2/13 (*Aderarea Uniunii la CEDO*) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 201 și jurisprudența citată].
- 33 Tot potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, autonomia dreptului Uniunii, atât în raport cu dreptul statelor membre, cât și în raport cu dreptul internațional, se justifică prin caracteristicile esențiale ale Uniunii și ale dreptului său referitoare, printre altele, la structura constituțională a

Uniunii, precum și la natura însăși a dreptului menționat. Dreptul Uniunii se caracterizează astfel prin împrejurarea că este izvorât dintr-o sursă independentă, constituită de tratate, prin supremația sa în raport cu dreptul statelor membre, precum și prin efectul direct al unei întregi serii de dispoziții aplicabile statelor membre și resortisanților acestora. Asemenea caracteristici au dat naștere unei rețele structurate de principii, de norme și de relații juridice mutual interdependente care leagă, reciproc, Uniunea însăși și statele sale membre, precum și statele membre între ele [a se vedea în acest sens Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctele 165-167, precum și jurisprudența citată].

- 34 Dreptul Uniunii se întemeiază astfel pe premisa fundamentală potrivit căreia fiecare stat membru împărtășește cu toate celelalte state membre, și recunoaște că acestea împărtășesc cu el, o serie de valori comune pe care se întemeiază Uniunea, după cum se precizează la articolul 2 TUE. Această premisă implică și justifică existența încrederii reciproce dintre statele membre în recunoașterea acestor valori și, așadar, în respectarea dreptului Uniunii care le pune în aplicare. Tocmai în acest context revine statelor membre, în special în temeiul principiului cooperării loiale, prevăzut la articolul 4 alineatul (3) primul paragraf TUE, obligația de a asigura aplicarea și respectarea dreptului Uniunii pe teritoriile lor respective și de a adopta, în acest scop, orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii [Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctele 168 și 173, precum și jurisprudența citată].
- 35 Pentru a garanta conservarea caracteristicilor specifice și a autonomiei ordinii juridice a Uniunii, tratatele au instituit un sistem jurisdicțional destinat să asigure coerența și unitatea în interpretarea dreptului Uniunii [Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 174].
- 36 În acest cadru, conform articolului 19 TUE, revine instanțelor naționale și Curții obligația de a garanta deplina aplicare a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul menționat [a se vedea în acest sens Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 68, și Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 175, precum și Hotărârea din 27 februarie 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punctul 33].
- 37 În special, cheia de boltă a sistemului jurisdicțional astfel conceput o constituie procedura trimiterii preliminare prevăzută la articolul 267 TFUE, care, prin instituirea unui dialog de la instanță la instanță tocmai între Curte și instanțele din statele membre, are drept scop asigurarea unității de interpretare a dreptului Uniunii, permițând astfel asigurarea coerenței acestuia, a efectului său deplin și a autonomiei sale, precum și, în ultimă instanță, a caracterului propriu al dreptului instituit de tratate [Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 176 și jurisprudența citată].
- 38 În lumina acestor considerații trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare preliminară.
- 39 În acest scop, trebuie să se verifice în primul rând dacă litigiile pe care este chemat să le soluționeze tribunalul arbitral vizat la articolul 8 din TBI se pot referi la interpretarea sau la aplicarea dreptului Uniunii.
- 40 În această privință, chiar presupunând că, după cum pretinde în special Achmea, acest tribunal, în pofida formulării foarte largi a articolului 8 alineatul 1) din TBI, nu este chemat să se pronunțe decăt asupra unei încălcări eventuale a acestui acord, totuși, în acest scop, conform articolului 8 alineatul 6) din TBI, el trebuie să țină seama în special de dreptul în vigoare al părții contractante în cauză, precum și de orice acord pertinent între părțile contractante.

- 41 Or, ținând seama de natura și de caracteristicile dreptului Uniunii menționate la punctul 33 din prezenta hotărâre, acest drept trebuie să fie considerat în același timp ca făcând parte din dreptul în vigoare în orice stat membru și ca izvorând dintr-un acord internațional între statele membre.
- 42 Rezultă că, în acest dublu temei, tribunalul arbitral vizat la articolul 8 din TBI este chemat, dacă este cazul, să interpreteze sau chiar să aplice dreptul Uniunii și, în special, dispozițiile privind libertățile fundamentale, printre care se numără libertatea de stabilire și libera circulație a capitalurilor.
- 43 În consecință, trebuie să se verifice în al doilea rând dacă un tribunal arbitral precum cel vizat la articolul 8 din TBI se situează în cadrul sistemului jurisdicțional al Uniunii și în special dacă el poate fi considerat ca fiind o instanță dintr-un stat membru în sensul articolului 267 TFUE. Astfel, împrejurarea că un tribunal creat de statele membre se situează în cadrul sistemului jurisdicțional al Uniunii are drept consecință că deciziile sale sunt supuse unor mecanisme care pot asigura deplina eficacitate a normelor Uniunii [a se vedea în acest sens Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 82 și jurisprudența citată].
- 44 În această privință, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 12 iunie 2014, *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754), Curtea a dedus caracterul de „instanță dintr-un stat membru” al tribunalului în cauză din împrejurarea că acesta, în ansamblul său, era un element al sistemului de soluționare jurisdicțională a litigiilor în domeniul fiscal prevăzut de însăși Constituția portugheză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iunie 2014, *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta*, C-377/13, EU:C:2014:1754, punctele 25 și 26).
- 45 Or, în cauza principală, tribunalul arbitral nu constituie un element al sistemului jurisdicțional stabilit în Țările de Jos și în Slovacia. De altfel, tocmai caracterul derogatoriu al competenței acestui tribunal în raport cu cea a instanțelor din aceste state membre constituie una dintre principalele rațiuni de a fi a articolului 8 din TBI.
- 46 Această caracteristică a tribunalului arbitral în discuție în litigiul principal implică faptul că acesta nu poate, în orice caz, să fie calificat drept instanță „dintr-un stat membru”, în sensul articolului 267 TFUE.
- 47 Desigur, Curtea a statuat că nu există niciun motiv valabil care să justifice ca o instanță comună mai multor state membre, precum *Cour de justice du Benelux* [Curtea de Justiție a Benelux], să nu poată adresa întrebări preliminare Curții precum instanțele care aparțin de fiecare dintre aceste state membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 noiembrie 1997, *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, punctul 21, și Hotărârea din 14 iunie 2011, *Miles și alții*, C-196/09, EU:C:2011:388, punctul 40).
- 48 Cu toate acestea, tribunalul arbitral în discuție în litigiul principal nu constituie o asemenea instanță comună mai multor state membre, comparabilă cu *Cour de justice du Benelux* [Curtea de Justiție a Benelux]. Astfel, în timp ce, pe de o parte, aceasta din urmă are sarcina de a asigura uniformitatea în aplicarea normelor juridice comune celor trei state Benelux și, pe de altă parte, procedura în fața sa constituie un incident în procedurile pendinte la instanțele naționale la capătul căruia este stabilită interpretarea definitivă a normelor juridice comune Benelux, tribunalul arbitral în discuție în litigiul principal nu prezintă asemenea legături cu sistemele jurisdicționale ale statelor membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2011, *Miles și alții*, C-196/09, EU:C:2011:388, punctul 41).
- 49 Rezultă că un tribunal precum cel vizat la articolul 8 din TBI nu poate fi considerat o „instanță dintr-un stat membru”, în sensul articolului 267 TFUE, și, prin urmare, nu este abilitat să sesizeze Curtea cu titlu preliminar.

- 50 În aceste împrejurări, mai trebuie să se verifice, în al treilea rând, dacă hotărârea arbitrală pronunțată de un astfel de tribunal este, în special conform articolului 19 TUE, supusă controlului unei instanțe dintr-un stat membru care să garanteze că problemele de drept al Uniunii pe care acest tribunal ar putea fi chemat să le soluționeze pot fi eventual supuse Curții în cadrul unei trimiteri preliminare.
- 51 În acest scop, este necesar să se arate că, potrivit articolului 8 alineatul 7) din TBI, hotărârea tribunalului arbitral prevăzut la acest articol este definitivă. În plus, în temeiul articolului 8 alineatul 5) din TBI, acest tribunal arbitral stabilește propriul regulament de procedură în conformitate cu Regulamentul de arbitraj al UNCITRAL și, în special, își alege el însuși sediul și, în consecință, dreptul aplicabil procedurii care guvernează controlul jurisdicțional al validității hotărârii prin care pune capăt diferendului cu care este sesizat.
- 52 În speță, tribunalul arbitral sesizat de Achmea și-a ales ca sediu Frankfurt am Main, ceea ce a făcut ca dreptul german să fie aplicabil procedurii care guvernează controlul jurisdicțional al validității hotărârii arbitrale pronunțate de acest tribunal la 7 decembrie 2012. Această alegere este astfel cea care a permis Republicii Slovace, în calitate de parte la diferend, să solicite, în conformitate cu dreptul respectiv, un control jurisdicțional al acestei hotărâri arbitrale, sesizând în acest scop instanța germană competentă.
- 53 Trebuie constatat însă că un astfel de control jurisdicțional nu poate fi exercitat de instanța menționată decât în măsura în care este permis de dreptul național. De altfel, articolul 1059 alineatul (2) din Codul de procedură civilă nu prevede decât un control limitat referitor în special la validitatea, în raport cu legea aplicabilă, a convenției de arbitraj sau la respectarea ordinii publice prin recunoașterea sau prin executarea hotărârii arbitrale.
- 54 Desigur, în ceea ce privește arbitrajul comercial, Curtea a decis că cerințele privind eficacitatea procedurii arbitrale justifică faptul ca controlul hotărârilor arbitrale exercitat de instanțele din statele membre să aibă un caracter limitat, cu condiția ca dispozițiile fundamentale ale dreptului Uniunii să poată să fie examinate în cadrul acestui control și, dacă este cazul, să facă obiectul unei trimiteri preliminare în fața Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iunie 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, punctele 35, 36 și 40, precum și Hotărârea din 26 octombrie 2006, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, punctele 34-39).
- 55 Cu toate acestea, o procedură de arbitraj precum cea vizată la articolul 8 din TBI se distinge de o procedură de arbitraj comercial. Astfel, în timp ce a doua își are originea în autonomia de voință a părților în cauză, prima rezultă dintr-un tratat prin care unele state membre consimt să scoată de sub competența propriilor instanțe și, prin urmare, din sistemul de căi de atac jurisdicționale pe care articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE le impune să îl stabilească în domeniile reglementate de dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, punctul 34) litigii care pot privi aplicarea sau interpretarea acestui drept. În aceste condiții, considerațiile enunțate la punctul anterior, referitoare la arbitrajul comercial, nu pot fi transpuse în cazul unei proceduri de arbitraj precum cea vizată la articolul 8 din TBI.
- 56 În consecință, ținând seama de ansamblul caracteristicilor tribunalului arbitral vizate la articolul 8 din TBI și amintite la punctele 39-55 din prezenta hotărâre, este necesar să se considere că, prin încheierea TBI, statele membre părți la acesta au instituit un mecanism de soluționare a litigiilor dintre un investitor și un stat membru susceptibil să excludă ca aceste litigii, chiar dacă ar putea privi interpretarea sau aplicarea dreptului Uniunii, să fie soluționate într-un mod care să garanteze deplina eficacitate a acestui drept.
- 57 Desigur, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, un acord internațional care prevede crearea unei instanțe care are sarcina să interpreteze dispozițiile acestuia și ale cărei decizii sunt obligatorii pentru instituții, inclusiv pentru Curte, nu este, în principiu, incompatibil cu dreptul Uniunii. Astfel, competența Uniunii în materie de relații internaționale și capacitatea acesteia de a încheia acorduri

internaționale implică în mod necesar posibilitatea de a se supune deciziilor unei instanțe create sau desemnate în temeiul unor asemenea acorduri, în măsura în care se referă la interpretarea și la aplicarea dispozițiilor acestora, cu condiția ca autonomia Uniunii și a ordinii sale juridice să fie respectată [a se vedea în acest sens Avizul 1/91 (Acordul privind SEE – I) din 14 decembrie 1991, EU:C:1991:490, punctele 40 și 70, Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctele 74 și 76, precum și Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctele 182 și 183].

58 Cu toate acestea, în speță, dincolo de faptul că litigiile care sunt de competența tribunalului arbitral vizat la articolul 8 din TBI sunt susceptibile să privească interpretarea atât a acestui acord, cât și a dreptului Uniunii, posibilitatea de a supune aceste litigii unui organism care nu constituie un element al sistemului jurisdicțional al Uniunii este prevăzută de un acord care nu a fost încheiat de Uniune, ci de state membre. Or, articolul 8 menționat este de natură să repună în discuție, pe lângă principiul încrederii reciproce între statele membre, și prezervarea caracterului propriu al dreptului instituit de tratate, asigurată de procedura trimiterii preliminare prevăzută la articolul 267 TFUE, nefiind, prin urmare, compatibil cu principiul cooperării loiale amintit la punctul 34 din prezenta hotărâre.

59 În aceste condiții, articolul 8 din TBI aduce atingere autonomiei dreptului Uniunii.

60 În consecință, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolele 267 și 344 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții cuprinse într-un acord internațional încheiat între state membre, precum articolul 8 din TBI, potrivit căruia un investitor din unul dintre aceste state membre, în cazul unui litigiu referitor la investiții în celălalt stat membru, poate introduce o procedură împotriva acestui din urmă stat membru în fața unui tribunal arbitral, a cărui competență acest stat membru s-a obligat să o accepte.

Cu privire la a treia întrebare

61 Având în vedere răspunsul dat la prima și la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

62 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolele 267 și 344 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții cuprinse într-un acord internațional încheiat între statele membre, precum articolul 8 din Acordul privind promovarea și protecția reciprocă a investițiilor între Regatul Țărilor de Jos și Republica Federală Cehă și Slovacă, potrivit căruia un investitor din unul dintre aceste state membre, în cazul unui litigiu referitor la investiții în celălalt stat membru, poate introduce o procedură împotriva acestui din urmă stat membru în fața unui tribunal arbitral, a cărui competență acest stat membru s-a obligat să o accepte.

Semnături